

Kaksi kertaa enemmän kuin

Uuden Suomen yleisön osastossa oli viime lokakuussa keskustelua eräistä kahden suureen suhdetta merkitsevistä ilmauksista. Seuraavassa Kie-litoimiston kannanotto (US 25. 10.) hiukan laajennettuna:

JK kysyy (US 17. 10.), »mitä on

tarkoitettava ilmaisuilla: puolta enemmän kuin 100, kaksi kertaa niin paljon kuin 100 ja kaksi kertaa enemmän kuin 100». Hän sanoo kolmen lehtorin selittäneen niiden merkitsevän 150, 200 ja 300.

Niin, lehtorit ovat järkeilleet, mi-

tä näiden ilmausten loogillisesti pitäisi tarkoittaa, ja päätyneet noihin tuloksiin. He ovat kai ajatelleet seuraavaan tapaan:

Jos sanotaan »A sai 100 mk enemmän kuin B», niin kyseessä on yhteenlasku: A:n osuus on B:n osuus +100 mk. Komparatiivi »enemmän» tarkoittaa siis sitä, että toinen suure on toisesta johdettavissa yhteenlaskun avulla. Kun sanotaan: »A sai kaksi kertaa enemmän kuin B», niin sanonta on tosin loogillisesti hatara, mutta kaipa se on täydennettävä: »A sai kaksi kertaa B:n osuuden verran enemmän kuin B» eli siis yhteensä 3 B:n osuutta. Tuloksen täytyy olla tämä sitäkin suuremmalla syyllä, kun lause »A sai kaksi kertaa niin paljon kuin B» varmasti tarkoittaa sitä, että A sai 2 B:n osuutta, ja tietysti »kaksi kertaa enemmän» on enemmän kuin »kaksi kertaa niin paljon» — muutenhan tultaisiin siihen epäloogillisuuteen, että pitäisi yhtälö *enemmän = niin paljon*.

Lehtorien päättely on käsitettävissä — mutta kuitenkin se on jyrkästi torjuttava. (Onkohan muuten huomattu, että »10 kertaa suurentavan kaukoputken» ilmeisesti pitäisi saman logiikan mukaan antaa kuva, joka on 11 kertaa niin suuri kuin alkuperäinen?) Jokainen, joka vilpittömästi kysyy itseltään, mitä todella tarkoittaa »A sai kaksi kertaa enemmän kuin B», tietää, että merkitys on: »A:n osuus oli $2 \times B$:n osuus.» Sillä aina, kun erisuuruus ilmaistaan kertaa-sanalla, tarkoitetaan *s u h d e t t a*, ei erotusta. Lause »A sai kaksi kertaa enemmän kuin B» on merkitty kertolasku ja komparatiivi »enemmän» osoittaa vain A:n osuuden suuremmuutta, seuraavaan tapaan: »A sai enemmän kuin B, siten että A:n osuus oli

$2 \times B$:n osuus.» — Tämä on täysin selvää ja käytännössä riidatonta. Koska kuitenkin ilmaus »kaksi kertaa enemmän kuin» kieltämättä on logiikan kannalta hieman hatara, on tekstissä, joka pyrkii nimenomaan täsmällisyyteen, parempi käyttää ilmausta »kaksi kertaa niin paljon kuin». On siis esim. suositeltavaa kirjoittaa: »Keinotekoisilla ravintoaineilla ruokittuja lapsia kuolee 7 kertaa niin paljon kuin äidin maidolla ruokittuja.» »Tammihärkäkoiras on kaksi kertaa niin suuri kuin naaras.» Mutta tämä ei merkitse sitä, että »enemmän kuin» -rakenteen tarvitsisi hävitä kielestä. Kaikkiialla asiaproosan ulkopuolella sillä on kiistämätön sijansa. Olisi kömpelöä muuttaa lause »Minä tunnen itseni nyt tuhat kertaa onnellisemmaksi» asuun »Minä tunnen itseni nyt tuhat kertaa niin onnelliseksi». Eikä raamatunsuomennoskomitean tarvitse hävetä esim. kohtaa 1. Moos. 43:34: »Ja hän antoi kantaa omasta pöydästään ruokia heille, ja Benjaminin annos oli viisi kertaa suurempi kuin kaikkien muiden.»

Sitten ilmaus »A sai puolta enemmän kuin B». Se on puhtaasti sovinainen sanonta: kielen puhujat tietävät, että erotuksena on A:n, ei B:n osuuden puolikas, joten merkitys on sama kuin lauseissa »A sai 2 kertaa enemmän kuin B» ja »A sai 2 kertaa niin paljon kuin B». Tämä on tietysti vastoin matemaattista ajattelua, sillä »puolet» on sama kuin »50 %», ja lauseessa »A sai 50 % enemmän kuin B» tuo 50 % lasketaan B:n eikä A:n osuudesta. »Puolta enemmän» ei kuulu täsmälliseen kieleen, mutta muuten sitäkin sopii huoletta käyttää.

Kysymys ei siis ole siitä, mitä noiden kolmen alussa esitetyn sanonnan pitäisi merkitä, vaan siitä, mitä

ne merkitsevät ja miten niihin muuten on suhtauduttava. Kielitoimiston mielestä kaikkien kolmen merkitys on sama; ankaran asiallisessa tekstissä on paras käyttää keskimmäistä.

Puheena olevat matemaattiselta kannalta epätydyttävät ilmaukset eivät muuten ole ominaisia yksin suomelle. Esim. edelle lainattu Raamatun kohta kuuluu saksaksi » - - aber dem Benjamin ward fünfmal mehr, denn den andern«, ja ruotsin vastaaviin ilmauksiin kiinnittää

huomiota Erik Wellander teoksessaan *Riktig svenska*.

Huomattakoon myös sanonta »toista vertaa suurempi«, jota vastaan matemaatikoillakaan ei liene huomauttamista. Samanmerkityksistä kansanomaista ilmausta on Lönnrot käyttänyt kirjeessään Jakov Grotille 15. 8. 1847 (julkaistu Neuvostoliittoinstituutin vuosikirjassa 1954): »Uusi laitos Kalevalasta tulee ehkä toistan sa entistä runsaammaksi.»

MATTI SADENIEMI